

Begrunnelse for forløpet

Dette leseløpet har vi skapt primært for at elevene skal øve på estetisk lesing. Estetisk lesing dreier seg om de personlige, sanselige og emosjonelle forestillingene som oppstår når vi leser. Overført til en lesedidaktisk kontekst handler det om å ta i bruk og legge vekt på metoder og aktiviteter som bidrar til at forestillinger og indre bilder utforskes og uttrykkes, ofte i et lesefellesskap. I lesedidaktikken beskrives estetisk lesing som en kontrast til en mer analytisk litteraturredidaktikk, der det i større grad handler om å identifisere og gjøre greie for litterære virkemidler og forfatterens budskap (Fjørtoft, 2013; Gabrielsen, Blikstad-Balas & Tengberg, 2019; Blikstad-Balas & Roe, 2020). Til tross for at mange elever trenger å trene på estetisk lesing (Røskeland, 2020; Wolf, 2018), er dette en lese måte som ofte nedprioriteres i skolen (Hennig, 2019, s. 59). Dette er bakgrunnen for at vi i dette leseforløpet har utviklet og prøvd ut leseundervisning som kan bidra til estetisk lesing.

En grunntanke innenfor estetisk orientert leseforskning er at litteratur i kraft av sin estetiske utforming og de lese måtene den inviterer til, har avgjørende betydning for leseopplevelse og leseforståelse (Fredwall, Moseid & Slettan, 2022, s. 14). Som utgangspunkt for leseundervisningen velger læreren ofte tekster som bryter med hverdagspråket, for eksempel gjennom overraskende vendepunkter, kontraster, språklige bilder, rytme og klang. I dette leseforløpet utforsker elevene bildeboka Ulf er uvel. Boka forteller en historie om Ulfs død og oppstandelse som har mange overraskelser, vendepunkter og estetiske kvaliteter. Den kontrasterer fortellinger om ensomhet, utenforskap og død mot temaer som håp, livskraft og samhørighet. I samspillet mellom tekst og bilde oppstår spenninger mellom lys og mørke, døden og livet, det komiske og tragiske, apati og livskraft. Illustrasjonene i boka er tegnet med en leken og skisseaktig blyantstrek som gir mer og motstridende informasjon enn verbalteksten. Fargepaletten, for eksempel de knallgule og pastellfargede lykkerommene mot den gusjebrune og gråmelerte dødståka som Ulf er fanget i, har både en symbolsk og en emosjonell kraft. Bildeboka gir rom for ulike personlige tolkninger og flere svar, noe som er et godt utgangspunkt for estetisk leseundervisning.

I estetisk leseundervisning er man opptatt av å utforske og uttrykke personlige forestillinger og indre bilder som oppstår i møte med teksten. Elevenes forkunnskaper, erfaringer, lesetekniske ferdigheter og fantasi vil påvirke om og hvordan indre bilder skapes og oppleves som meningsfulle og interessante. Marianne Røskeland skriver at

uten evnen til å forestille seg er det egentlig umulig å fatte hva teksten handler om (2020, s. 45). Røskeland (2020, s. 45) sammenlikner indre bilder med en film som produseres, nyanseres og forkastes inni hodet til den som leser; filmen revideres i takt med at innsikt, opplevelse og forståelse erverves. Røskeland påpeker at mange av elevene synes det er vanskelig å holde fast i og huske bildene de skaper. De må stadig starte forestillingsprosessene på nytt. Dette kan være et problem lenge etter at elevene har knekt lesekode (Røskeland, 2020; Wolf, 2018). I dette leseforløpet prøver vi ut leseundervisning som kan bidra til at elevene utforsker, uttrykker, holder fast i og deler personlige opplevelser, følelser og forestillinger som oppstår når de leser en bildebok.

Ruth Tørnby og Hilde Seierstad Stokke (2022) skriver at det estetiske ikke kan forstås utelukkende ut fra egenskaper ved teksten, men tilføres av leseren som aktiv deltaker i lesesituasjoner, for eksempel i estetisk leseundervisning. Som en didaktisk implikasjon uttrykker Fredwall, Moseid og Slettan (2022) at hånd i hånd med lærerens vektlegging av personlige leseopplevelser handler det om å uttrykke det som en har opplevd og tenkt over, i varierte former (s. 19). I estetisk leseundervisning åpnes det opp for mange responser og forskjellige arbeidsformer. Wilhelm foreslår at visualiseringsøvelser som er inspirert av visuell kunst, er godt egnet til å utforske og uttrykke personlige forestillinger og opplevelser i et lesefellesskap (Wilhelm, 2004). I dette forløpet prøver vi ut visuelle uttrykksformer som er inspirert av portrettfoto, installasjon og tegning.

I nyere forskning på estetisk lesing er man også opptatt av samspill mellom estetisk og analytisk lesing – den ene lesemåten kan berike den andre (Kallestad & Røskeland, 2020). Slike didaktiske koblinger kan skape en mer flerstemmig tekst og en rikere leseopplevelse. I dette leseforløpet søker vi kunnskap om hvordan læreren kan undervise på måter som forbinder analytisk og estetisk perspektiv.

Teksten bygger på publikasjonen: Lindstøl, F. (2024). «Ulf er død, og alle vil ha kake». Om estetisk lesing på småskoletrinnet. (*I prosess*).

Kilder

- Bakke, J. & Lindstøl, F. (2018). Litterære installasjoner. I Kverndokken, K. (Red.), *101 litteraturredidaktiske grep – om å arbeide med skjønnlitteratur og sakprosa* (s. 264–265). Fagbokforlaget og LNU.
- Blikstad-Balas, M. & Roe, A. (2020). *Hva foregår i norskstimen?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Drangereid, M. (2018). Litterær lesing som multimodal sansestimulering. I Rogne, M. og Waage, L. R. (Red.), *Multimodalitet i skole og fritidstekstar* (s. 55–70). Bergen LNU/Fagbokforlaget.

- Fjørtoft, H. (2013). Nærlesing på ungdomstrinnet. *Norsklæreren*, 4 -2013. (s. 18-24). LNU/Fagbokforlaget.
- Fredwall, I. E., Moseid, E. A. & Slettan, S. (Red.) (2022). *Elevene og litteraturen. Estetisk lesing på barnetrinnet*. Cappelen Damm Akademisk.
- Fredwall, I. E., Moseid, E. A. & Slettan, S. (2022b). Litteraturen, læreplanen og undervisningen. Om estetisk lesing i skolen. I Fredwall, I., Moseid, E.A. & Slettan, S. (Red.), *Elevene og litteraturen. Estetisk lesing på barnetrinnet*. Cappelen Damm Akademisk.
- Gablelsen, I. L., Blikstad-Balas, M. & Tengeberg, M. (2019). The role of literature in the classroom: How and for what purpose do teachers in lower secondary school use literary texts? *L1 – Educational studies in language and literature*, 19, (s. 1-12).
- Hennig, Å. (2019). *Leselyst i klasserommet – om trusler og redningsaksjoner*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Røskeland, M. (2020). Bilde i ord. Litteraturlesing som visuell erfaring. I Kallestad, Å. H. & Røskeland, M. (red.), *Sans for danning. Estetisk vending i litteraturredidaktikken*. Universitetsforlaget.
- Tørnby, H. (2022). Estetiske dimensjoner i litteraturmøter. I Tønnessen, E. S. & Stokke, R. S. (Red.), *Møter med barnelitteratur. Introduksjon for lærere* (2. utg., s. 357–382). Universitetsforlaget.
- Wexelsen, R. & Kuhn, C. (2020). *Ulf er uvel*. Ena forlag.
- Wilhelm, J. D. (2004). *Reading is seeing. Learning to visualize scenes, characters, ideas, and textworlds to improve comprehension and reflective reading*. New York. Scholastic.
- Wolf, M. (2018). *Reader, Come Home: The Reading Brain in a Digital World*. New York. HarperCollins.